

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА**

У межах статті розкривається проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами вокального виконавства. Автор робить висновок, що дитяча музична творчість, як і дитяче виконавство, зазвичай не має художньої цінності, а важлива для розвитку самої дитини. Критеріями успішності дитячої музичної творчості є наявність емоційного змісту, виразності самого образу і його втілення, варіативність, оригінальність. Автор підкреслює, що дитяча музична творчість за своєю природою є синтетичною діяльністю. Вона може виявлятися у всіх видах музичної діяльності: у співі, ритміці, грі на дитячих музичних інструментах. Автор статті наголошує, що пісенна творчість є найбільш доступною для дошкільнят. Розвиток творчих здібностей дитини, на думку автора, має відбуватися через вокальну імпровізацію. Автор наводить умови для налаштування дітей на процес творчості: проблемні ситуації, які створює музичний керівник в ході заняття музикою і непряме управління творчим процесом дитини.

Ключові слова: дошкільний вік, творчі здібності, вокальне виконавство, вокальна творчість, вокальна імпровізація, вокальні музично-ритмічні ігри, музично-творчий розвиток дитини.

В рамках статті розкривається проблема розвитку творческих способностей детей дошкольного возраста средствами вокального исполнительства. Автор делает вывод, что детское музыкальное творчество не имеет художественной ценности, а важно для развития самого ребенка. Критериями успешности детского музыкального творчества является наличие эмоционального содержания, выразительности самого образа и его воплощения, вариативность, оригинальность. Автор подчеркивает, что детское музыкальное творчество по своей природе является синтетической деятельностью. Оно может проявляться во всех видах музыкальной деятельности: в пении, ритмике, игре на детских музыкальных инструментах. Автор статьи отмечает, что песенное творчество является наиболее доступным для дошкольников. Развитие творческих способностей ребенка, по мнению автора, должен происходить через вокальную импровизацию. Автор приводит условия для настройки детей на процесс творчества: проблемные ситуации, которые создает музыкальный руководитель в ходе занятия музыкой и косвенное управление творческим процессом ребенка.

Ключевые слова: дошкольный возраст, творческие способности, вокальное исполнение, вокальное творчество, вокальная импровизация, вокальные музыкально-ритмические игры, музыкально-творческое развитие ребенка.

Within the article devoted to the problem of development of creative abilities of children of preschool age by means of vocal performance. The author concludes that children's musical creativity has no artistic value, but it is important for the development of the child. Success criteria of children's musical creativity is the presence of emotional content, expression of the image and its implementation, variability and originality. The author emphasizes that children's musical creativity by its very nature is a synthetic activity. It can manifest itself in all kinds of musical activities: singing, rhythm, playing children's instruments. The author points out that songwriting is the most affordable for preschoolers. Development of creative abilities of the child, according to the author, should be through vocal improvisation. The author cites the conditions for setting children on the creative process: the problematic situation that creates musical director during music lessons and indirect management of the creative process of the child.

Keywords: preschool children, creativity, vocal performance, vocal works, vocal improvisation, vocal music and rhythmic games, music and creative development of the child.

Постановка проблеми. Роль музики в житті суспільства визначається різними можливостями її впливу на людину. У музично-педагогічній літературі серед різних функцій музики (прикладна, розважальна, лікувальна, пізнавальна, рекламна, комунікативна та ін.) виділяють як найбільш важливу виховну функцію. Музика формує ставлення людини до навколишнього світу, до самого себе, його оцінку дійсності, погляди, смаки, ідеали. Сучасними дослідниками доведено, що формувати основи музичної культури, розвивати музичні здібності потрібно починати якомога раніше. Бідність музичних вражень дитинства, їх відсутність навряд чи можна буде заповнити пізніше, будучи дорослим.

Музичне виховання в дитячому садку - найважливіший напрям естетичного розвитку майбутньої особистості. Необхідно пам'ятати, що музичний розвиток позитивно впливає на загальний розвиток дітей. У дитини вдосконалюється мислення, збагачується емоційна сфера, а вміння переживати і відчувати музику допомагає виховати любов до прекрасного в цілому, чутливість та емоційність у житті. Розвиваються і розумові операції, мова, пам'ять. Тому, розвиваючи дитину музично, ми сприяємо становленню гармонійно розвиненої особистості, що дуже важливо. Значущість музичного виховання в дитячому садку важко переоцінити. Воно є одним з основних компонентів естетичного виховання дошкільнят. З самого раннього віку діти дуже емоційно реагують на музику. Вона є найважливішим елементом психологічного комфорту. Крім того, заняття музикою дозволяють розкрити творчі здібності дітей, розвинути артистизм і уяву.

Музично-творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості. Розвиток їх сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Музика розвиває дитину, формує її здібності, впливає на розвиток особистісних якостей. Дошкільний вік дає прекрасні можливості для розвитку музичних здібностей до творчості. І від того, наскільки були використані ці можливості, багато в чому буде залежати творчий потенціал дорослої людини.

Аналіз останніх публікацій. Серед діячів у галузі музичного виховання, які розробляли питання творчого виховання дітей - Б. Яворський, Н. Брюсова, В. Шацька, Н. Гродзенська, М. Румер. Основу музичного виховання дошкільнят склали методичні принципи В. Одоєвського, Д. Заріна, С. Миропольського, А. Маслова, О. Карасьова.

Як стверджують видатні психологи Л. Виготський, Л. Венгер, Б. Теплов, Д. Ельконін та ін., основою музично-творчих здібностей є загальні здібності. Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, міркувати, у неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту. Така дитина може бути обдарованою і в інших сферах: сфері соціальних відносин, психомоторній, творчій, художній, музичній сфері, де її буде відрізняти висока здатність до створення нових ідей. Розвиток творчих здібностей багато в чому зумовлюється тим змістом, який ми будемо вкладати в це поняття. Якщо уважно розглянути поведінку людини, її діяльність у будь-якій області, то можна виділити два основні види діяльності: відтворювальну або репродуктивну. Такий вид діяльності тісно пов'язаний з нашою пам'яттю і його суть полягає в тому, що людина відтворює або повторює вже раніше створені і вироблені прийоми поведінки та дії. Крім репродуктивної діяльності виділяють творчу діяльність, результатом якої є не відтворення вражень або дій, що були в її досвіді, а створення нових образів. В основі цього виду діяльності лежать творчі здібності. Тому метою нашої статті є дослідження розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами вокального виконавства.

У дитини дошкільного віку починають розвиватися тільки ті здібності, для розвитку яких є стимули й умови до «моменту» цього дозрівання. Чим сприятливіші умови, чим ближче вони до оптимальних, тим успішніше починається розвиток. Якщо дозрівання і початок функціонування (розвитку) збігаються за часом, йдуть синхронно, а умови сприятливі, то розвиток може досягти найбільшої висоти, і дитина може стати талановитою і геніальною.

Проте можливості розвитку музичних здібностей, досягнувши максимуму в «момент» дозрівання, не залишаються незмінними. Якщо ці можливості не використовуються, тобто відповідні здібності не розвиваються, не функціонують, якщо дитина не займається необхідними видами діяльності, то ці можливості починають втрачатися, деградувати. Дитяча музична творчість, як і дитяче виконавство, зазвичай не має художньої цінності для оточуючих людей. Вона важлива для самої дитини. Критеріями її успішності є не художня цінність музичного образу, створеного дитиною, а наявність емоційного змісту, виразності самого образу і його втілення, варіативність, оригінальність.

Щоб дитина могла скласти і заспівати мелодію, у неї необхідно розвинути основні музичні здібності. Крім того, для прояву творчості потрібна уява, фантазія, вільне орієнтування в незвичних ситуаціях. Дитяча музична творчість за своєю природою є синтетичною діяльністю. Вона може виявлятися у всіх видах музичної діяльності: у співі, ритміці, грі на дитячих музичних інструментах. Пісенна творчість є найбільш доступною для дошкільнят. Її важливо формувати, використовуючи посилені дітям творчі завдання. Успішність творчих проявів дітей залежить від міцності співацьких навичок, вміння висловлювати в співі певні почуття, настрої, співати чисто і виразно.

Підвищену увагу слід приділяти відбору музичних творів, які є певним сценарієм для самостійних дій дітей. Програмна музика займає провідне місце в творчих завданнях, так як поетичний текст, образне слово допомагають дитині краще зрозуміти її зміст.

Вокальна творчість дітей, як правило, проявляється в імпровізаціях, тобто безпосередньому, моментальному вираженні вражень у творі під час співу. Вона виникає на основі наявного у дітей життєвого й музичного досвіду. Одна з умов, що має забезпечити успішну вокальну творчість – це володіння різними способами звукоутворення, які дозволяють передати найпростіші музичні образи - зображувальні чи виражальні (цокіт копит, радість при спостереганні чарівних сніжинок). Важливо, щоб діти розуміли, що, створюючи якийсь образ, необхідно висловити настрій, характер музики. Залежно від характеру образу, який належить передати, діти вибирають певні виражальні засоби, це допомагає дітям глибше відчувати і усвідомити особливості виразної мови музики.

Розвиток творчих здібностей дитини, на нашу думку, має відбуватися також через вокальну імпровізацію. Практичний досвід введення імпровізації в заняття музикою показує не тільки велику зацікавленість дітей творчістю, але й безсумнівний її вплив на музичний розвиток дитини. Музична імпровізація використовується для творчого розвитку дитини, а також для поглиблення, закріплення і освоєння знань про музику. Імпровізаційна творчість дітей не виникає сама собою. Вона спирається на сприйняття музики, музичний слух і уяву дитини, здатність комбінувати, змінювати, створювати щось нове на основі наявного музично-слухового досвіду.

Діти імпровізують виразно-зображувальні мелодії в характері музики, яку виконують; беруть участь у мелодійних «розмовах», які проходять в питально-відповідній формі; мелодізують окремі слова і словосполучення, двох і чотиритактні фрази з віршів; беруть участь в іграх-імпровізаціях за українськими народними казками і казками інших народів. До творчих завдань імпровізаційного характеру належить так само самостійний вибір найбільш придатних назв до пісень, що прослуховуються.

Ігрова ситуація посилює інтерес дітей до пісні, до співацької діяльності, робить більш усвідомленим сприйняття змісту і настрою пісні. Крім того, ігри зі співом - це колективна форма спілкування дітей з музикою на ігровій основі, яка виховує у них дружні взаємини, свідому дисципліну, оскільки кожна дитина повинна підкорятися правилам гри і точно виконувати їх. Фантазія, уява, елементи творчих проявів супроводжують кожну гру дітей, а можливість грати без музичного супроводу, під власний спів, робить ці ігри найбільш цінним музичним матеріалом.

Ігри зі співами розучуються на музичних заняттях. Спочатку розучується пісня, поступово, від заняття до заняття розвивається ігрова ситуація, пов'язана з змістом пісні, і, нарешті, всі діти включаються в гру. Пізніше, при закріпленні ігри, дітям представляється можливість грати під спів без музичного супроводу, але з підтримкою голосу дорослого, а надалі вони грають і співають самостійно.

В іграх зі співом діти вправляються у вмінні співати а капелла. Важливо, щоб вихователь створював у групі ситуацію, при якій діти прагнули б повторити гру. Для цього деколи досить внести необхідні наочні атрибути, наприклад, шапочки-маски. Під впливом емоцій, що викликаються грою, дитина намагається точно передати і мелодію, і текст, і, головне, той настрій, який несе в собі дана пісня. Таким чином, ігри зі співом активізують дітей, спонукають їх до самостійного співу.

Рухи під музику разом зі співом допомагають краще відчувати загальний характер музичного твору, його форму, регістри, темп виконання, динамічні відтінки. Включаючись своїми рухами в хід виконання музики, діти стають її співвиконавцями, реалізуючи своє мимовільне прагнення до рухового супроводу музики. Так, наприклад, імпровізуючи виразні рухи, що зображають «падаючі листя» під пісню М. Красева «Осінь», діти краще сприймають та виражають характер «осінньої пісні», її нешвидкий темп, негучну динаміку. Рухи, якими діти супроводжують українські народні пісні, вводять їх в атмосферу народного танцю.

Наприклад, під час виконання хороводної пісні «Галя по садочку ходила» ставиться завдання почути куплетно-варіаційну будову народної пісні-танцю. Ігрові рухи до пісні підбираються на основі їх відповідності з її змістом. Діти із задоволенням імпровізують рухи до таких пісень як «Веселий музикант», «Ось які чудеса» О. Філіпенко, «Весела сопілка» М. Красева, до французької народної пісні «Три вірних дружка», до пісні «Кожен по-своєму маму привітає» Т. Попатенко.

Уява дитини як би спирається на влучну народну характеристику кожного персонажа, укладену в одному лише слові-образі. "Муха-горюха" - гірка самотня. Звідси мелодія - сумна жалобна, в невеликому діапазоні (муха дзижчить на одному звуці) у відповідній динаміці, і манері виконання. Відчуття ритму у дітей, як правило, розвинене краще, ніж мелодичний або гармонічний слух. Однак багато дітей дошкільного віку недостатньо добре координують свої рухи, з запізненням відтворюють ритм. Тому в музичні заняття доцільно включати вокально-ритмічні ігри-імпровізації. Вони повинні бути не формальними, а пов'язаними з музичними образами. Створюються такі собі «музичні розмови».

Дітям цікаво, коли «музичні розмови» включаються в ігрові ситуації. Наприклад: «Музична розмова друзів» проходить в темі «Музика про друзів». Діти слухають і виконують пісні про вірність, взаємовиручку, дружбу, що налаштовує їх на добрий лад, доброзичливе ставлення один до одного. Відповідно і «музична розмова» між дітьми або між педагогом і дитиною повинна бути спокійною, м'якою, зверненою до співрозмовника. Тому вона проходить у нешвидкому темпі, негучній динаміці. У відповідну ситуацію включаються й інші вокально-ритмічні ігри-імпровізації, наприклад, «Луна в лісі». Вони припускають варіанти «питань», які задає не тільки музичний керівник, а й діти, придумуючи їх самостійно. У всіх випадках ритмічна основа «розмови» повинна відповідати задуманому характеру, заданим музичним «питанням» і «відповіді» на них.

У співочій, мелодійній імпровізації із задоволенням беруть участь не тільки ті, хто вміє добре співати, але і діти, що слабо інтонують та недостатньо володіють своїм голосом.

Пісні-вправи, що застосовуються на заняттях, сприяють поступовому виробленню природного, легкого звучання голосу, чистоти інтонування у співі, полегшують роботу над розширенням діапазону дитячого голосу, допомагають домогтися виразної вимови тексту пісень.

У імпровізації дитина як би розкріпачується, тому що їй не треба наслідувати співу інших, що буває часто дуже нелегко. Виступаючи з власної мелодією, дитина не боїться співати її невірною і продемонструвати тим самим своє невміння. Було відмічено, що пробудити інтерес дитини до співу буває легше саме в ході імпровізування, особливо на віршовані тексти. Деякі вірші, особливо жартівливого характеру, можуть бути ритмізовані по-різному, особливо так звані вірші-«перевертні», небилиці.

Для того, щоб налаштувати дітей на процес творчості, треба створити їм певні умови. До них відносяться проблемні ситуації, які створює музичний керівник в ході заняття музикою і непряме його управління творчим процесом дитини - така організація навчання, яка максимально активізує творче мислення учнів. Це і впізнавання музичних жанрів за їх

характерними ознаками, і впізнавання мелодії в різному тембровому звучанні, і знаходження потрібних виконавських фарб.

Таким чином, вокальна імпровізація як вид творчості може бути частиною музичного заняття тільки в тому випадку, якщо і у всіх інших ланках вона спрямована на розкриття творчого потенціалу дитини. У імпровізаціях дитина емоційно, безпосередньо застосовує все те, що засвоїла у процесі навчання. У свою чергу навчання збагачується творчими проявами дітей, набуває розвиваючий характер.

Таким чином, в результаті аналізу наукової літератури, ми дійшли висновку, що на думку сучасних вчених, які досліджують проблеми дошкільної освіти, розкриттю внутрішніх якостей особистості та самореалізації її творчого потенціалу найбільшою мірою сприяє вокальне виконавство. Необхідною умовою виникнення дитячої творчості є накопичення вражень від сприйняття мистецтва, яке є зразком для творчості, його джерелом. Для музичної творчості необхідна комфортна психологічна обстановка і наявність вільного часу. Умови успішного розвитку творчих здібностей - тепла дружня атмосфера в сім'ї і дитячому колективі. Важливо постійно стимулювати дитину до музичної творчості проявляти співчуття до його невдач. Методи навчання повинні знаходитися у відповідності з поставленими цілями навчання.

У ході співу та імпровізації на кожному занятті діти набувають конкретні навички сприйняття і виконання музики; творчі завдання у всіх видах музичної роботи з дітьми розвивають їх музично-творчі здібності, ініціативу і самостійність. Включення до виконання, слухання, дитячої імпровізаційної творчості забезпечують багатогранний підхід до виховно-освітнього музичного процесу. Музично-творчий розвиток дитини відбувається в різних формах роботи на основі їх взаємозв'язку. Педагогу необхідно знайти такий стиль спілкування з дітьми, який не погасив би їх живого, емоційного відгуку на музику. Вірний шлях до цього - доброзичлива, творча атмосфера занять, вмілий вплив педагога на емоції і почуття дитини, тактовна оцінка результатів її діяльності.

У висновках доцільно зазначити, що дошкільне дитинство, на наш погляд, є сприятливим періодом для розвитку музичних творчих здібностей, так як в цьому віці діти надзвичайно допитливі, у них є величезне бажання пізнавати навколишній світ. Заохочуючи допитливість, повідомляючи дітям знання, залучаючи їх до вокального виконавства, ми тим самим будемо сприяти розширенню дитячого досвіду. А накопичення досвіду і знань - це необхідна передумова для майбутньої музичної творчої діяльності. Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку полягають у розробці нових методів і технологій дошкільного музичного навчання.

Література

1. *Музичне виховання дошкільників. Старша група / Упор. Дерев'яно Т. В. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 160с.*
2. *Радынова О. П. и др. Музыкальное воспитание дошкольников: Учеб. для студ. выс. и сред. пед. учеб. заведений / О. П. Радынова, А. И. Катинене, М. Л. Палавандишвили – 3-е изд. стереотип. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 240с.*
3. *Програми обучения детей в детских садах Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sadiki.com.ua/programmi_sadikov/.*

УДК: 378

**Bularga T.
Буларга Т.В.**

MUSICALLY GIFTED CHILDREN'S DYNAMICS ДИНАМИКА ДЕТСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ОДАРЁННОСТИ

The strategic educational problem of modern education becomes acutely transparent when we deal with children of great artistic talent. Music and art are the domains in which the manifestation of natural talent that is above the average level can become obvious if certain